

הערמה על החוק.

העבודה מוגשת תחת החסות של

"נוער שוחר משפט עברי"

תוכן עניינים:

3 עמ.....	הקדמה אישית.....
4 עמ	מבוא.....
5-10 עמ	הערמה על החוק במשפט העברי.....
11 עמ.....	הענישה על הערמה במשפט העברי.....
12-14 עמ.....	הערמה על החוק במשפט הישראלי.....
15-16 עמ.....	הענישה על הערמה במשפט הישראלי.....
17-18 עמ.....	פסקי דין עדכניים.....
19-20 עמ.....	השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי.....
21 עמ.....	סיכום.....
22 עמ.....	ביבליוגרפיה.....

הקדמה אישית:

בחרתי לכתוב את עבודתי על הנושא 'הערמה על החוק' מכיוון שנושא זה מאוד מעניין ומעורר בי סקרנות. העניין של להערים על החוק הן במשפט הישראלי והעברי נפוץ מאוד במדינה שלנו, גם בתחום חבות המיסים וגם בתחומים של יהדות כמו עירוב תבשילין. כיום אנו שומעים על הרבה מקרים בהם מפורסמים ובעלי שם מעלים מס ומדווחים על הכנסה נמוכה ממה שבאמת הכניסו, דבר שפוגע בשאר האזרחים ובמשאביה של מדינת ישראל, דבר שמצער מאוד.

בנוסף, הנושא הזה רחב אופקים ואין לו סוף, ורציתי לעסוק ולתחקר אותו על מנת לנסות להבין את המשמעות ולהרחיב את הידע שלי.

כמו שהזכרתי, הנושא מדובר היום גם בתקשורת, גם במדיות החברתיות ובשיחות של אנשים בינם לבין עצמם, ולכן חשוב להבין את הסוגיה הזאת לעומק.

מבוא:

נושא העבודה שלי הוא : הערמה על החוק.

השאלה שנשאלת היא כיצד המשפט העברי והישראלי מתייחס לנושא הערמה?
בעבודה אציג את מגבלות הערמה במשפט העברי, איזה הערמה מותרת ומומלצת
ואיזה אסורה מגונה, הן במשפט הישראלי והן בעברי. בשני סוגי המשפט נבחן את
עניין הענישה במקרה של אדם שמערים על החוק. במשפט הישראלי אציג שני פסקי
דין עדכניים הקשורים לנושא (בפרט למס הכנסה), חקיקה ופסיקה.
במשפט העברי אביא מקורות הלכתיים כמו: מלבי"ם, רש"י, ומהתנ"ך עצמו וכדומה.
בסוף העבודה אערוך השוואה בין ההתייחסות של המשפט העברי לבין המשפט
הישראלי.

הערמה על החוק במשפט העברי:

הגדרה: הערמה היא תחבולה שעוקפת באופן פורמלי ציווי או איסור בחוק. בתנך לא ניתן למצוא איסור שאוסר על הערמה, אך כן ניתן למצוא את המושג "הערמה" באופנים ברחבים, הן בהקשר החיובי והן בשלילי. בספר בראשית נאמר "והנחש היה ערום מכל חית השדה"¹, ניתן לראות כי נאמר על הנחש שהוא ערמומי, מטעה ותחמן מכל הבריות שה' ברא. כאן הערמה מוזכרת דווקא בהקשר השלילי.

בנוסף לכך, ניתן למצוא את ההערמה בפן החיובי דווקא: בספר משלי נאמר "אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזימות אמצא"², המפרשים השונים מפרשים את הפסוק בהקשר החיובי:

מלבי"ם – "

"אני חכמה שכנתי ערמה"- הערמה היא הכח אשר בנפש לשקול כל דבר טרם העשותו כמ"ש כל ערום יעשה בדעת, והפוכו הוא הפתי, ולפעמים יערים האדם לרעה, אבל מי שאסף אל נפשו חקי החכמה הוא ישתמש בערמתו לחשוב דרכו עפ"י חקי החכמה, ולהתיעץ עם נפשו בכל דבר ולערום שיהיו מעשיו כפי חוקי החכמה, שעז"א לתת לפתאים ערמה, שהחכמה תלמדם לערום ולחשוב על מעשיהם, ועז"א שאני חכמה אני שוכנת אצל הערמה, כי הערמה בלא החכמה תהיה לרוע לרוב. "ודעת מזמות אמצא" - המזימות הם מחשבות העמוקות בחכמה, וע"י שיעמיק במחשבת החכמה ימצא דעת להשיג ידיעה ברורה ממנה, שע"י עומק העיון בה יקבעו

¹ ספר בראשית, פרק ג', פסוק א'.
² ספר משלי, פרק ח', פסוק י"ב.

החקים בלבו ליסוד נאמן, עד שישובו אצלו כמושכלות ראשונות או מוחשות, בענין שהערמה היא שוכנת קודם החכמה, ואחריה המזימות, ואחריהם הדעת:³ כלומר, המלבי"ם אומר שהערמה היא היכולת לחשוב לפני עשיית מעשה. הערמה יכולה להיות רעה, אך אם יהיה חכמה בערמה אז יכולה להיות טובה. על כן נאמה "אני חכמה שכנתי ערמה". פירוש מסקנת הפסוק "ודעת מזימות אמצא" מתכוון לכך שהמזימות הם מחשבות שהרבה חכמה וחשיבה עומדת מאחוריהם. גם רש"י מפרש לחיוב "שכנתי ערמה" - אצל ערמה שכיון שלמד אדם תורה נכנס בו ערמימות של כל דבר.⁴ רש"י אומר שהחכמה שוכנת אצל הערמה, משום שכאשר אדם לומד תורה אז משהו מתפלפל בו ונכנסת בו הערמוניות (בפן החיובי).

פסוק נוסף בספר משלי שמזכיר את הערמה בהקשר החיובי הוא "חכמת ערום הבין דרכו ואוולת כסילים מרמה"⁵. הגאון מווילנה מפרש – "חכמת ערום הבין דרכו" - שהאדם צריך להיות ערום, כמו שכתבתי למעלה. כי הנחש הוא ערום ומסבב כמה סיבובין ופיתויין עד שמכשיל את האדם, וצריך האדם להיות ערום ולהבין ערמיותו, ולהיזהר מן טבעו, שיכול לבוא מזה לידי עבירה, וזהו עיקר והתכלית של חכמתו של ערום. וזהו: "חכמת ערום" הוא כדי ל"הבין דרכו" וטבעו, בכדי להיזהר את עצמו שלא יבוא לשום חטא בעולם. "ואיוולת כסילים מרמה" - אבל הכסילים, שאין יודעים, ועושין באיוולתן תיכף, ואינם רואים להבין, הוא מחמת זה מרמה אותן, היצר הרע, והן עושין כאיוולתן.

³ פירוש מלבי"ם, ספר משלי, פרק ח', פסוק י"ב.

⁴ פירוש רש"י, ספר משלי, פרק ח', פסוק י"ב.

⁵ ספר משלי, פרק י"ד פסוק ח'.

ועוד: "מרמה", כלומר, לא די שהן עושין כאיוולתן, אלא שמרמין גם לאחרים שיהיו כמותן, ולכן אמר "כסילים" לשון רבים, כלומר, שהאיוולת מרמה את הכסילים, שמי שהוא כסיל ומעשיו באיוולת, מרמה את חבריו שגם כן כמותו.⁶

הגאון מווילנה מציג לנו מעין השוואה בין חכמים לטיפשים ואומר כי על האדם להיות ערום על מנת להבין את התחבולות וההטעיות של אנשים אחרים ולא ליפול בהם ולבוא לידי עבירה, החכמה של הערום נמדדת בהבנה של הדרך והימנעות מידיי חטא. לעומת זאת הטיפשים שאינם מבינים את דרך המרמה נופלים בעבירה עקב טיפשותם, ולא רק זה, אלא שהם מרמים אחרים וגוררים אותם להיות כמותם.

דוגמאות להערמות בהלכה היהודית ובתנ"ך:

1) "ומהו להערים וכי רבי טרפון אביהן של כל ישראל לא הערים קידש שלש מאות נשים בימי רעבון על מנת להאכילן בתרומה תמן אין כל אחת ואחת ראויה לוכל בתרומה ברם הכא כל אחד ואחד ראוי לייבם ר' יודן בי רבי ישמעאל עבדין ליה כן".⁷

הגמרא תוהו ומעלה שאלה: האם על פי דין מותר להערים? שהרי מצינו ברבי טרפון שנשא 300 נשים בתקופת רעב על מנת שיאכלו איתו מהתרומה (כל חקלאי נדר להביא לכהן 2% מהיבול שלו, והכהן ומשפחתו כולל אשתו זכאים לאכול מהתרומה ובכך הציל את אותן 300 נשים רעבות וזיכה אותן בתרומה) אפשר לראות במקרה הזה כי רבי טרפון "ניצל" את האפשרות שנשות הכהן יכולות לאכול מהתרומה ועל ידי זה שהתחתן איתן ההיתר חל גם עליהן. דרך הערמה זו היא מותרת.

⁶ הגאון מווילנה, ספר משלי, פרק י"ד, פסוק ח'.
⁷ תלמוד ירושלמי, יבמות, פרק ד', הלכה י"ב.

2) מעשר שני - מערימין על מעשר שני {ח} כיצד, אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים, לעבדו ולשפחתו העברים {ט} הילך מעות אלו ופדה לך מעשר שני זה. אבל לא יאמר כן לבנו ולבתו הקטנים, לעבדו ולשפחתו הכנענים, מפני שידן כידו:⁸

כלומר, אדם שפודה את הפירות שלו על מנת להמר בכסף חייב לשלם כחמישית מערך הפירות. אבל אם מבקש מאדם אחר לפדות עבורו את הפירות שלו אז בעצם "מתחמק" מהתשלום, ואז פודה את הפירות בחזרה מהאיש שפדה עבורו.
דרך הערמה זו היא מותרת.

3) תרומות ומעשרות - "ואמרת לפני ה' א-להיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי".

בספר דברים נוכחנו לראות כי כל בעל קרקע חייב פעמיים בכל מחזור שמיטה לדווח על השלמת החובות ללוי, לכהן ולעני (בשנה הרביעית, ובשנה השביעית). מן הדין, רק אם הפירות או הירקות נכנסו לבית דרך הדלת אז חלה החובה להפריש מעשר, אך אם נכנסה בעקיפין מכל מקום אחר, כמו: חלון, אז אין חובה להפריש מעשר, שנאמר "בערתי הקודש מן הבית" וכך אמר רבי ינאי: עד שיראה פני הבית שנאמר, " בערתי הקדש מן הבית".⁹
רש"י מפרש "שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גגות וקרפפות".¹⁰
הציבור אהב את הרעיון שאפשר לחסוך גם את המעשר וגם את התשלום והשתמש בתערומת הזאת. וכך אמר האמורא רבה בר חנה, "ואמר רבב"ח

⁸ משנה מסכת מעשר שני, פרק ד', משנה ד'.

⁹ תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא, פ"ח, א'.

¹⁰ רש"י, תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא, פ"ח, א'.

א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אילעי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייב במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיפות כדי לפוטין מן המעשר דאמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר "בערתי הקדש מן הבית" ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר "ואכלו בשעריך ושבעו".¹¹

השופט מ' זילברג¹² אומר כי ההערמה המתקשרת למעשר שני מותרת משום שיש בה תוכן על אף שכל מטרתה היא להיפטר מהמס, והיא נעשית על ידי פעולה משפטית מקובלת – העברת בעלות, צד שלישי. לעומת זאת פעולת ההערמה בהקשר של תרומות ומעשרות אסורה משום שהיא ריקה מתוכן, שכן כל מטרתה היא לפטור את האדם מהתשלום על ידי פעולה ריאלית חסרת משמעות.

ישנם מקרים בהם התלמוד עצמו הוא זה שהציע את העקיפה של הציווי – הערמה, אך מצד שני גם הגביל אותו. בנושא של עירוב תבשילים נדון בהגבלות שחלות על ההערמה על אף שהתלמוד הוא זה שהגה את הרעיון. עירוב תבשילין – לפעמים נוצר מצב שבו יום טוב נסמך לשבת וכי אי אפשר לבשל לשבת ביום טוב, שכן מבשלים ביום טוב אוכל שמוגדר כ"אוכל נפש", אך מצד שני צריך לבשל אוכל לשבת ולהתענג במאכלים משובחים, שנאמר "וקראת עונג לשבת". בניסיון למצוא פתרון לסיטואציה הבעייתית הזו התלמוד התיר, "מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור"¹³, כלומר, אדם יבשל הרבה ליום טוב ואם ישאר מהאוכל אז

¹¹ תלמוד בבלי, מסכת גיטין, פרק ח', דף פא ע"א.

¹² מ' זילברג, "הערמה על החוק", כך דרכו של תלמוד, ירושלים, תשכ"ד, עמ' 26-44.

¹³ תלמוד בבלי, מסכת ביצה, פרק ב', דף יז ע"ב.

ישמור את זה לשבת. ניתן לראות בהמשך ההיתר כי חלה עליו מגבלה:
"ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור".
רש"י מפרש כי ההערמה האסורה כאן מתכוונת ל"לאחר שבשל לצורך. לומר
עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין אחרים ויותרם לשבת אבל
בקדרה אחת אם ירבה לשבת הא אמר דאפי' לחול שרי כדלעיל ממלאה אשה
קדרה בשר ואע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת:¹⁴
כלומר, אסור לאדם לבשל תבשיל בעוד סיר בטענה שאולי יבואו אורחים וצריך
שיהיה מספיק אוכל, שכן דרך זו היא הערמה והיא אסורה בהחלט.
אפשר להמשיך ולמצוא עוד הרבה דוגמאות להערמות מסוגים שונים כמו:
בכור בהמה וכדומה אך כולם מביעים את אותו רעיון של עקיפת החוק
באמצעות החוק. יש מקרים בהם חכמים הגדירו כי פעולות כאלה אסורות ויש
כאלה שדווקא יהיו מותרות.

¹⁴ פירוש רש"י, תלמוד בבלי, מסכת ביצה, פרק ב', דף יז ע"ב.

הענישה: בספר בראשית כתוב כי "ויאמר יהוה אלהים אל הנחש כי עשית זאת

ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי

חיך"¹⁵, ה' מקלל את הנחש להיות ארור מכל הבהמות והחיות כשם שהיה

"ערום" מכל חית השדה, עונש של מידה כנגד מידה. העונש של הנחש באה

בעקבות כך שרימה ופיתה את הנחש לחטוא ולאכול מפרי עץ הדעת.

מלבד המקר הזה, שבו רואים במפורש את העונש על הערמה, אין עוד מקרים

בתנ"ך של הערמות שכתוב בהם את העונש. מלבד הבעת צער של חכמים

מסוימים אין מקרים של הענשה, שכן יש מקרים בהם ההערמה מותרת ואף

מומלצת, לכן ראוי לדון כל מקרה לגופו.

¹⁵ ספר בראשית, פרק ג', פסוק י"ד.

הערמה על החוק במשפט הישראלי:

גם במשפט הישראלי יש התייחסות לנושא של הערמה על החוק. אין חוק שאוסר או מתיר במפורש את ההערמה על החוק, אך מן החוקים הקיימים ניתן לראות את ההתייחסות לנושא, למשל:

"במשא ומתן לקראת כריתתו של חוזה חייב אדם לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב".¹⁶
"צד שלא נהג בדרך מקובלת ולא בתום לב חייב לצד השני פיצויים בעד הנזק שנגרם לו..."¹⁷

חוזה למראית עין:

"חוזה שנכרת למראית עין בלבד – בטל; אין בהוראה זו כדי לפגוע בזכות שרכש אדם שלישי בהסתמכו בתום לב על קיום החוזה".¹⁸

תחולה:

"הוראות סעיפים 19 ו-21 יחולו, בשינויים המחוייבים, גם על בטלותו של חוזה לפי פרק זה, אולם בבטלות לפי סעיף 30 רשאי בית המשפט, אם ראה שמן הצדק לעשות כן ובתנאים שימצא לנכון, לפטור צד מהחובה לפי סעיף 21, כולה או מקצתה, ובמידה שצד אחד ביצע את חיובו לפי החוזה - לחייב את הצד השני בקיום החוב שכנגד, כולו או מקצתו".¹⁹

קיום בתום לב:

"בקיום של חיוב הנובע מחוזה יש לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב; והוא הדין לגבי השימוש בזכות הנובעת מחוזה".²⁰

חוקים אלו נועדו למנוע מקרים של הערמה על החוק.

¹⁶ חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 12(א).

¹⁷ חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 12(ב).

¹⁸ חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 13.

¹⁹ חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 31.

²⁰ חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 39.

נושא ההערמה הוא נרחב ומתפרס על גבי הרבה נושאים, לכן במשפט הישראלי

אתעסק ואחקור בעיקר על הערמה בנושא המיסים.

מה זה מיסים?

מס – תשלום שהמדינה גובה מכלל האזרחים והעסקים.

ישנם דרכים להקטין את שיעור המס, חלקן חוקיות וחלקן לא.

השתמטות ממס – הקטנת תשלום המיסים בדרכים לא חוקיות, זוהי עבירה פלילית ויש עליה עונש מאסר. למשל, אנשים לפעמים עושים עסקה ומדווחים לרשויות המס על מחיר נמוך של העסקה כדי שיגבו מהם מס נמוך יותר אבל בפועל בהסכם האמיתי ביניהם מחיר העסקה גבוה, את היתרה הם מעבירים מתחת לשולחן ולא מדווחים למס. חוזה כזה נקרא חוזה בלתי חוקי.

עכשיו נניח מוכר וקונה כרתו ביניהם עסקה שנועדה להערים על רשויות המס ועכשיו הקונה או המוכר מתחרטים או נגרמה מריבה ביניהם, אז אחד מהם טוען לבטל את העסקה והוא טוען שמדובר בחוזה למראית עין שכן העסקה האמיתית ביניהם היא גבוהה יותר.

להבדיל, תכנון מס – זה הקטנת תשלום המיסים בדרכים חוקיות, תכסיסים ומציאת פרצות בחוק על מנת להקטין את המסים. תכנון מס נובע בדרך כלל מתשלום מיסים כבדים, לדוגמא, במאה ה-18 היה נטל המס בבריטניה כבד מאוד, והגיע עד ל-85% מההכנסות. הבריטים פיתחו לשם כך שיטות שונות לתכנון מס. רועי הצאן, לדוגמא, אשר נעזרו בכלבים מגזע רועה אנגלי חויבו בתשלום במס גבוה, אלא אם היה פגם בכלב, ואז הרועה פטור מתשלום המס. הרועים קיצצו את זנבם של גורי הכלבים מיד שנולדו, ובדרך זאת פטרו את עצמם מתשלום המס.

ההבדל בין השתמטות ממס לתכנון מס הוא השוני באמצעים שבהם נעשה השימוש, על אף שהמטרה זהה – להפחית את תשלום המיסים. הנמנע ממס יזקק לאמצעים

חוקיים בלבד וינקוט בראש וראשונה גילוי מלא ואמיתי של כל העובדות. המתחמק
ממס ישיג את מטרתו בדרך של הפרת החוק, שעיקרה הסתרת עובדות והעלאת מצגי
שווא.

הענישה - העלמת מס והשמטת הכנסות נחשבות בישראל לעבירת פלילית חמורה, ואדם המבצע עבירה מסוג זה, צפוי לקנסות בסכומים משמעותיים ועונש מאסר בפועל של עד שבע שנים.

עבירות מס נבדלות זו מזו, ובדרך כלל נהוג להפריד בין עבירות מס טכניות, בהן בעל עסק ביצע עבירה שלא במודע, מתוך חוסר ידע רלוונטי או טעות אנוש, ללא כל כוונה פלילית. לבין עבירות מס מהותיות, בהן נכללות: העלמת מס, ניהול פנקסי חשבונות כוזבים, השמטת הכנסות, וסיוע לאחר בביצוע עבירות מס. ההבדל העיקרי הוא שבעבירות מס מהותיות קיימת כוונה ממשית להתחמק מתשלום מס.

דרכי התמודדות עם תופעת העלמת מס: בעיית העלמת המס התרחבה בשנים

האחרונות והיא בעיה גדולה עבור השוק הישראלי והמסחר בו. אחת הדרכים להתמודד עם התופעה היא חקיקת חוקים. בשנה האחרונה פורסם חוק "חוק לצמצום השימוש במזומן" מטרת החוק היא לקבוע הגבלות על השימוש במזומן ובשיקים סחירים, שמטרתו למנוע ככל האפשר העלמות מס, הלבנת הון ולצמצום ההון השחור.²¹ (החוק ייכנס לתוקפו ביום 1 בינואר 2019).

חוק נוסף הוא חוק הלבנת הון: " העושה פעולה ברכוש, שהוא רכוש כאמור בפסקאות (1) עד (4) (בחוק זה – רכוש אסור), במטרה להסתיר או להסוות את מקורו, את זהות בעלי הזכויות בו, את מיקומו, את תנועותיו או עשיית פעולה בו, דינו – מאסר עשר שנים או קנס פי עשרים מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4) לחוק העונשין –

(1) רכוש שמקורו, במישרין או בעקיפין, בעבירה;

(2) רכוש ששימש לביצוע עבירה;

(3) רכוש שאיפשר ביצוע עבירה;²²

²¹ חוק צמצום השימוש במזומן, התשע"ח-2018.

²² איסור הלבנת הון (תיקון מס' 10) תשע"ב-2012, סעיף 3(א).

עיקרו של החוק קובע איסור עשיית פעולה ברכוש שמקורו בעבירה פלילית, במטרה להסתיר את מקורו ואת זהות בעליו. מי שעושה פעולה של הלבנת הון עובר עבירה פלילית וצפוי לעונשים שנקבעו בחוק.

פסקי דין עדכניים:

ע"א 533/80 - ז'אק אדרעי ואח' נ' אליהו גדליהו

רקע: במעמד אחד נכרתו שני חוזים: (1) חוזה למכירת זכויות החכירה בדירת

המערערים. (2) חוזה למכירת ציוד המצוי בדירה.

שווי הדירה היה הסכום המצטבר של שני החוזים, על כן הפיצול בין החוזים מלאכותי.

גם תיאור השטח בחוזה הראשון היה לא אמין, הבית שופץ ובחוזה השני נכתב שהוא

גדול יותר ממה שנאמר בחוזה הראשון. משהודיעו המוכרים לקונים כי הם אינם

מעוניינים להתקשר איתם בחוזה לאחר שכבר חתמו על החוזים, פנו הקונים אל בית

המשפט במטרה לאכיפת החוזה.

טענת המערערים (המוכרים): האשמה על הקונים לא פחות גדולה מהאשמה של

המוכרים, והיה על הקונים לבחון היטב את פרטי החוזה ולהתייחס לפיצול העסקה.

החלטת בית המשפט:

השופט מ' בן פורת טוענת כי העסקה לא חוקית, וכי החוזה כלל בתוכו שני פרטים

לא אמינים, הן מחיר הדירה והן שטח הדירה וכי כל כוונתם של המוכרים הייתה

לרמות את שלטונות המס.

השופטת אומרת שחוזה בלתי חוקי יקבל את צד ההשבה היא דוחה את הרצון לאכוף

את החוזה ואומרת שאכיפת חוזה תתבצע רק במקרים החריגים.

היא מפחדת שאכיפת חוזה תגרום לפתיחת פתח "הונאה של שלטונות המס".

השופט אלון בדעת מיעוט חושב שיש לאכוף את החוזה כי מתקיימים בו תנאים

שמכילים את סעיף 31, הוא אומר שאת סוגיית הונאה המס יש להסדיר בנפרד אך על

בית המשפט לאכוף את החוזה.

פסק דין – ידוע שאפילו נקיבת סכום שונה בהסכם מהסכום שלמעשה התחייבו עליו

הצדדים אין בה כשלעצמה כדי לקבוע, כי החוזה נגוע באי חוקיות, אלא אם מצויה

ראיה חזקה וברורה נוספת, שהעלמת המחיר האמיתי בחוזה מטרתה הייתה להונות את שלטונות המס, וחובת הוכחה מוטלת על מי שטוען כך (במקרה הזה על הקונים). השופטים הגיעו למסקנה לאחר העמקה בכל העובדות שאין בחוזה אלא כדי לרמות את שלטונות המס ולהתחמק מהמחויבות המוטלות עליהם בתשלום המס. הערעור נדחה.

ע"פ 7748/07 מדינת ישראל נ' אוזן אפרים

הרקע- הנאשם ניהל עסק לציוק משרדי בשם "סנטר גרף", שהיה בבעלות הוריו. בכתב האישום נגדו נאמר כי הנאשם הוציא חשבוניות כוזבות של העסק ומכר אותן, במקביל לכך שהוא מערים על שלטונות המס, לשניים מלקוחותיו הקבועים, למרות שבפועל לא הייתה עסקה בבסיס החשבוניות והם בכלל לא רכשו ממנו את הציד משרדי שמפורט בחשבונית עצמה שמכר להם. בתמורה להוצאת החשבונית הנאשם גבה מהלקוחות עמלה של 7.8%.

הנאדם הודה במעשיו מיד כשנאשם, הביע חרטה ותיקן את כל מה שניזוק. פסק הדין- הנאשם ירצה מאסר בפועל בן שישה חודשים, לצד מאסר על תנאי וקנס כספי. הנאשם פעל המרמה למול רשויות המס במשך כ-7 שנים, ואף סייע ללקוחותיו להתחמק ממס בשיעור 950,000 ₪ ואף יותר, ולכן נאלצה התביעה לפעול בצעדים חמורים. העונש שניתן לנאשם הוא עונש מוקל לאחר שסנגורו הראה שמצבו הנפשי קשה, וכי הוא נמצא בחובות של 3 מיליון וכי הוא הודה במעשיו, התחרט ואף תיקן את כל המחדלים. בית המשפט בחן את הצדדים, הן את הצד של ההתחשבות בנאשם והן את הצד של כוח ההרתעה ועשה את השיקולים שלו ולבסוף זה העונש שנגזר עליו.

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי:

ניתן לראות שגם בגישת המשפט העברי וגם בגישת המשפט הישראלי ההערמה מתחלקת ל2: הערמה מותרת והערמה אסורה.

דומה: לעניין המיסים : נראה כי במשפט העברי בפרשת תרומות ומעשרות התכסיס של להיכנס מהחלון ולא מהדלת כדי להימנע מלשלם מעשר אינו מקובל על החכמים וכי הם רואים בו מעשה שאין בו תכלית מלבד פטור ממעשר, במקרה זה ההערמה אסורה. לעומת זאת, נכחנו לראות מקרה שבו שרוצה לפטור עצמו מלשלם חמישית מערך הפירות יכול לערב צד שלישי שיפדה עבורו את הפירות ובכך יתחמק מהתשלום. דרך הערמה זו מותרת בהחלט משום שיש בה תוכן ומשתמשים בה באמצעים משפטיים כמו העברת בעלות.

כך גם ניתן לראות במשפט הישראלי מקרים בהם ההערמה אסורה – השמטות ממס שבה אדם מדווח לרשויות על הכנסה נמוכה יותר ממה שהכניס באמת, וגם הערמה מותרת – תכנון מס, כמו רועי הצאן שגזרו את הזנבות של הכלבים על מנת להתחמק מתשלום המס, דרך זו היא חוקית ואין בה פסול לעומת זאת, דיווח של הכנסה נמוכה היא שיקרית ובהחלט מהווה מעשה פלילי לכל דבר ועניין .

שונה: הענישה בשני סוגי המשפט שונה בהחלט.

במשפט העברי אין עונש מוגדר לאדם שמערים על חוקי ההלכה. מלבד העונש שקיבל הנחש על כך שהערים על האישה וגרם לה לחטוא ולהיכשל בציווי ה', אין מקום אחר שבו ראינו שיש עונד מיוחד לנושא. מה שכן, בהיסטוריה היהודית ראינו רבנים שמבכים ומצטערים על מצב הדור, שמנסה להתחמק ולהימנע מעשיית המחויבויות שלו על פי ההלכה. לעומת זאת, במשפט הישראלי יש בחוק ענישה מוגדרת עבור אנשים במערימים על החוק, כמו: מאסר בפועל, קנסות כספיים ועבודות ציבור.

בנוסף, במשפט הישראלי יש חשיבות לכוונה ולתום הלב בחוזים ואם מצאו כי הכוונה
אכן היה טהורה וכי לא היה בה כוונה כלל וכלל לשטות ולהערים על שלטונות המס
ראוי למצוא הקלה בעונש . ואילו במשפט העברי אין התייחסות לתום הלב, משמע
שאינן חשיבות לכך.

סיכום:

בעבודה זו העמקתי וחקרתי את נושא הערמה על החוק. את העבודה חילקתי לפי סוגי המשפטים: ישראלי ועברי. הגדרתי מה זה הערמה, מה הכוונה במילה "להערים" על מישהו. הראתי שיש הערמות מותרות והערמות אסורות ואף מגונות גם במשפט העברי וגם בישראלי. במשפט העברי השתמשתי במקורות הראשונים הקלאסיים הקדומים ביותר המהווים את בסיס הנושא – התנ"ך, כמו כן סקרתי את המקורות התלמודיים ופוסקיו, כמו: רש"י, מלבי"ם והגמרא. הראתי כי במשפט זה אין התייחסות משמעותית לענישה. במשפט הישראלי הבאתי חוקים שמטרתם למנוע הערמות מסוגים שונים וכן דרכי התמודדות עם הסוגיה, כמו כן הצגתי גם שני פסקי דין עדכניים הקשורים בנושא המדובר. בעבודה למדתי מה המשמעות של הערמה, מתי היא אסורה ומתי מותרת, והבנתי את ההבדל הדק ביניהם.

ביבליוגרפיה:

משפט ישראלי:

חקיקה

חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 12(א).
חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 12(ב).
חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 13.
חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 31.
חוק החוזים, התשל"ג 1973, סעיף 39.
איסור הלבנת הון (תיקון מס' 10) תשע"ב-2012, סעיף 3(א).
חוק צמצום השימוש במזומן, התשע"ח-2018.

פסיקה

ע"א 533/80 - ז'אק אדרעי ואח' נ' אליהו גדליהו
ע"פ 7748/07 מדינת ישראל נ' אוזן אפרים

משפט עברי:

ספרות הפסיקה

בראשית, פרק ג', פסוק א'.
בראשית, פרק ג', פסוק י"ד.
הגאון מווילנה, ספר משלי, פרק י"ד, פסוק ח'.
מלבי"ם, ספר משלי, פרק ח', פסוק י"ב.
משלי, פרק ח', פסוק י"ב.
משלי, פרק י"ד פסוק ח'.
משנה מסכת מעשר שני, פרק ד', משנה ד'.
רש"י, משלי, פרק ח', פסוק י"ב.
רש"י, תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא, פ"ח, א'.
רש"י, תלמוד בבלי, מסכת ביצה, פרק ב', דף יז ע"ב.
תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא, פ"ח, א'.
תלמוד בבלי, מסכת ביצה, פרק ב', דף יז ע"ב.
תלמוד בבלי, מסכת גיטין, פרק ח', דף פא ע"א.
תלמוד ירושלמי, יבמות, פרק ד', הלכה י"ב.

ספרים

מ' זילברג, "הערמה על החוק", כך דרכו של תלמוד, ירושלים, תשכ"ד, עמ' 26-44.

